

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Науковий журнал

Випуск 73

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

Головний редактор:

Терешкінас Артурас – доктор соціальних наук, професор, професор кафедри соціології Університету імені Вітовта Великого (Каунас, Литовська Республіка)

Члени редакційної колегії:

Байша Кіра Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Херсонського національного технічного університету

Благуна Наталія Михайлівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Боровик Людмила Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент, член-кореспондент Міжнародної кадрової академії, доцент кафедри теорії і методики журналістської творчості Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри Запорізького національного технічного університету

Галацин Катерина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 2 Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Козяр Микола Миколайович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної механіки, інженерної графіки та машинознавства Національного університету водного господарства та природокористування

Кочарян Артур Борисович – кандидат педагогічних наук, доцент, радник Міністра освіти і науки України

Кузьменко Ольга Степанівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізико-математичних дисциплін Льотної академії Національного авіаційного університету, старший науковий співробітник Національного центру «Мала академія наук України»

Невмержицька Олена Василівна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Пагута Мирослав Вікторович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної та професійної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Пермінова Владислава Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Чернігівського національного технологічного університету

Пушкарьова Тамара Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, начальник відділу проектного управління ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України, член-кореспондент НАПН України

Шапошнікова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук, професор, декан соціально-психологічного факультету Херсонського державного університету

Шкабаріна Маргарита Андріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука

Алісаускіене Мілда – доктор соціальних наук, професор, завідувач кафедри соціології Університету імені Вітовта Великого (Каунас, Литовська Республіка)

Гражіене Віталія – доктор педагогічних наук, завідувач відділу якості освіти Вільнюської академії мистецтв (Вільнюс, Литовська Республіка)

Конрад Яновський – PhD, ректор Економіко-гуманітарного університету у Варшаві (Варшава, Республіка Польща)

Електронна сторінка видання – www.innovpedagogy.od.ua

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій (протокол № 7 від 29.07.2024 року)

**Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта,
013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта, 015 – Професійна освіта
(за спеціальностями), 016 – Спеціальна освіта)
відповідно до Наказу МОН України від 14.05.2020 № 627 (додаток 2)**

**Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International
(Республіка Польща)**

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України
з питань телебачення і радіомовлення № 1552 від 09.05.2024 року
(Ідентифікатор медіа R30-04409)

Міжнародний цифровий ідентифікатор журналу: <https://doi.org/10.32782/2663-6085>

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Жмурко О.О. ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЕТИКИ.....	11
Ютковська М.О. ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА КАФЕДРИ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В СУЧАСНОМУ ІСТРИЧНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	15
Кравцова Н.Г. ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ АМЕРИКАНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДОБИ ПРИСКОРЕНОЇ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ США ТОГО ПЕРІОДУ.....	19
Лавренко С.О. МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	26
Таранець А.В. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА.....	30
Фучила О.М. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКИ НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ШВЕЦІЇ.....	35
Швидун Л.Т. ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОСВІТИ.....	39

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)

Ахмад І.М., Лисенко Т.П., Кондрашова А.В. ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ АСОЦІАТИВНО ПОВ'ЯЗАНИХ ЛЕКСЕМ.....	45
Власенко Я.В. НЕОБХІДНІСТЬ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	49
Глуцук С.В. «ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА» ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ КОМПОНЕНТ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР».....	52
Дика Н.М., Глазова О.П. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ У ПРАКТИЦІ СПІЛКУВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	57
Драч Т.Л. ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ПОВІТРЯНОЮ АКРОБАТИКОЮ ТА ПІЛОННИМ СПОРТОМ НА РІВЕНЬ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ.....	62
Іванічкіна Н.П. ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕРЕЖИ АСОЦІЙОВАНИХ ШКІЛ ЮНЕСКО (ASPNET) В УКРАЇНІ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	66
Мічуда В.В., Бондаренко Р.І. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	72
Pyshynska V.V. FACTORS INFLUENCING THE EMOTIONAL WELL-BEING OF STUDENTS OF BASIC SECONDARY EDUCATION IN MODERN CONDITIONS.....	76

Ручаковський В.П., Федчишин О.М.

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ CHATGPT ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ ФІЗИКИ..... 81

Shcherbyna V.V.

DISCUSSION GAMES AS THE WAY OF DEVELOPING COMMUNICATIVE SKILLS..... 86

РОЗДІЛ 3. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Апхутіна В.В.

МЕТОД RAPID SYLLABLE TRANSITION TREATMENT (REST) У КОРЕКЦІЇ АПРАКСІЇ (ДИСПРАКСІЇ) МОВЛЕННЯ..... 91

Васильєва Г.І., Фень М.В.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «МІЖПРОФЕСІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО» В КОМАНДІ СУПРОВОДУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ..... 95

Звєкова В.К., Качуровська О.Б., Сілявіна Ю.С.

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ ЗАКЛАДІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ..... 102

Кавиліна Г.К.

ВИКОРИСТАННЯ ЛОГОРИТМІЧНИХ ЗАНЯТЬ В КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ВАДАМИ ЗАЙКУВАННЯ..... 106

Луканьова Л.О.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КОМУНІКАЦІЇ ТА МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА..... 110

Семенець А.І.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ОСВІТИ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ..... 114

Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Найда Ю.М., Заєркова Н.В.

ІННОВАЦІЙНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ З ОПОРОЮ НА ДОСВІД ПОЛЬЩІ..... 120

РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Починкова М.М., Бадер С.О.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА НЕЙРОФІЗІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ НА РІЗНИХ ВІКОВИХ ЕТАПАХ..... 127

Volkova S.H., Meleshko I.V., Borkovska I.P.

DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE DIALOGUES USING INTERNET RESOURCES FOR FUTURE LAWYERS..... 135

Zhumbei M.M., Kopchak L.V.

CHALLENGES OF DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE AMONG TOURISM AND HOSPITALITY STUDENTS UNDER MARTIAL LAW..... 140

Імбер В.І.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ..... 144

Кіт В.Д.

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ..... 149

Курінна А.Ф., Сущенко Л.О., Мисик О.С.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ СЛОВОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ 153

Кьон Н.Г., Сюй Ченцзи

ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКО-ТВОРЧИХ УМІНЬ ЯК КОМПОНЕНТА ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧОГО МИСТЕЦТВА..... 161

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «МІЖПРОФЕСІЙНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО» В КОМАНДІ СУПРОВОДУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF “INTERPROFESSIONAL COOPERATION” IN THE SUPPORT TEAM IN THE CONDITIONS OF INCLUSIVE EDUCATION

Стаття присвячена теоретичному аналізу наукових джерел та нормативно-правових документів, які висвітлюють сутність поняття «міжпрофесійне співробітництво» учасників команди психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Проаналізовано теоретичні підходи до розуміння поняття «міжпрофесійна взаємодія»; описано зміст та особливості міжпрофесійного співробітництва учасників команди супроводу; обґрунтовано значущість міжпрофесійного співробітництва фахівців в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами.

Автором з'ясовано, що організація інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами – це індивідуальна гнучка система, котра передбачає не лише пристосування навколишнього середовища, а й налагодження взаємодії між усіма учасниками інклюзивного освітнього процесу. Розкрито сутність командного підходу до вивчення особливостей дитини з особливими освітніми потребами та організації її індивідуального супроводу, що сприяє консолідації зусиль для усвідомлення членами команди соціальних, навчальних, комунікативних потреб учня в їх єдності, колективній відповідальності за досягнення поставленої мети. Охарактеризовано особливості роботи команди психолого-педагогічного супроводу, де всі її учасники мають можливість активно взаємодіяти один з одним: визначати завдання, складати індивідуальний освітній маршрут дитини, вирішувати проблеми, які виникають у процесі навчання, прослідкувати динаміку розвитку дитини, спираючись на її портфоліо.

Автором висвітлено аспекти співпраці усіх членів команди психолого-педагогічного супроводу, акцентовано увагу на шляхах міжпрофесійного співробітництва практичного психолога, соціального педагога та вчителя-логопеда, працівників інклюзивно-ресурсного центру та учасників команди супроводу, вчителя та асистента вчителя як рівноправних членів команди. Зазначено, що для забезпечення ефективності взаємодії батьків і педагогів щодо формування особистості дитини з особливими освітніми потребами надзвичайно важливою є чітка організація діяльності команди супроводу щодо залучення батьків до активної участі в освітньому процесі. Автор акцентує увагу на необхідності вдосконалення команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Наголошено на нагальній потребі у посаді спеціального педагога (вчителя спеціальної освіти) для координації діяльності команди супроводу, ефективній міжпрофесійній взаємодії всіх її учасників.

Окреслено специфіку їх командної взаємодії, зазначено, що ефективно впровадження процесу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти пере-

довсім передбачає принципово нову взаємодію – міжпрофесійне співробітництво фахівців різних професійних напрямів (учителів, асистента вчителя, практичного психолога, соціального педагога, вчителя-логопеда, спеціального педагога, фахівця ІРЦ, батьків, соціальних, медичних працівників тощо), причетних до освітньої інклюзії. Саме завдяки організації міжпрофесійного співробітництва всі учасники команди супроводу починають усвідомлювати відповідальність за успіхи учнів, виявляти готовність тісно співпрацювати з колегами на засадах взаємної підтримки. У статті сформульовано труднощі партнерської взаємодії фахівців в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами та визначено напрями формування міжпрофесійного співробітництва в команді супроводу для покращення організації інклюзивного навчання в Україні.

Ключові слова: міжпрофесійне співробітництво, інклюзивне навчання, команда психолого-педагогічного супроводу, діти з особливими освітніми потребами.

The article is devoted to the theoretical analysis of scientific sources and legal documents that highlight the essence of the concept of “interprofessional cooperation” of the participants of the team of psychological and pedagogical support of children with special educational needs in the conditions of inclusive education. Theoretical approaches to understanding the concept of “interprofessional interaction” are analyzed; the content of “interprofessional cooperation” of the participants of the support team is described; the significance of interprofessional interaction of specialists in the educational process is substantiated.

The author found out that the organization of an inclusive educational environment for children with special educational needs is an individual flexible system that involves not only adapting the environment, but also establishing the interaction between all participants in the inclusive educational process. The essence of a team approach to the study of the characteristics of a child with special educational needs and the organization of his personal support is revealed, which contributes to the consolidation of efforts for team members to realize the student's social, educational and communicative needs in their unity, collective responsibility for achieving the set goal.

The author highlighted the aspects of cooperation of all members of the team of psychological and pedagogical support, attention is focused on the ways of interprofessional cooperation of a practical psychologist, social pedagogue and speech therapist, employees of the inclusive resource center and members of the support team, a teacher and a teacher's assistant as equal members of the team. It is noted that in order to ensure the effectiveness of the interaction between parents and teachers regarding the formation of the personality of a child with special educational needs, it is extremely

УДК 376

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.19>

Васильєва Г.І.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Фень М.В.,

студентка II курсу факультету
психології, соціальної роботи
та спеціальної освіти
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

important to clearly organize the activities of the support team in order to involve parents in active participation in the educational process. The author focuses on the necessity to improve the team accompanying a child with special educational needs. The urgent need for the position of a special pedagogue (special education teacher) to coordinate the activities of the support team, effective interprofessional interaction of all its members is emphasized. Their specifics of team interaction are determined. It is stated, that the effective implementation of the process of psychological and pedagogical support for children with special educational needs in general secondary education institutions primarily involves a fundamentally new interaction – interprofessional cooperation

of specialists from various professional fields (teachers, teacher's assistant, practical psychologist, social pedagogue, speech therapist, special education teacher, inclusive resource center specialist, parents, social workers, medical workers), involved in educational inclusion. In the article the difficulties of interprofessional interaction of specialists in the inclusive education of children with special educational needs are formulated, and directions for the formation of interprofessional cooperation in the support team to improve the organization of inclusive education in Ukraine are determined.
Key words: *interprofessional cooperation, inclusive education, team of psychological and pedagogical support, children with special educational needs.*

Постановка проблеми. Одним із завдань інклюзивної освіти є створення додаткових необхідних умов забезпечення підтримки та супроводу дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП). Це зумовлює нові вимоги до організації освітнього процесу в інклюзивному освітньому середовищі, зокрема готовності учасників команди психолого-педагогічного супроводу до активної взаємодії один з одним. В умовах сьогодення існує особлива потреба у міжпрофесійному співробітництві різнопрофільних фахівців інклюзивного освітнього середовища та високому рівні їх професійної діяльності.

У сучасній практиці інклюзивного навчання поки що є проблеми реалізації партнерської взаємодії фахівців закладу з інклюзивним навчанням [1]. Учасники команди супроводу не завжди узгоджують свої дії під час освітнього процесу, співпраця між ними є фрагментарною та непослідовною, спілкування фахівців з родинами має хаотичний характер, керівництво командою супроводу здійснюється адміністрацією закладу освіти і часто носить суто формальний характер, у складі команди відсутні спеціальний педагог та координатор інклюзивного навчання, вчителі ігнорують рекомендації різнопрофільних фахівців, що призводить до нездатності педагогів надавати дітям з ООП послідовну цілеспрямовану підтримку у форматі командного супроводу. Відсутнім є орієнтир на справжню співпрацю, характерні риси якої – рівноцінність та рівнозначність учасників [2]. Подолання цих проблем можливе лише за умови формування міжпрофесійного співробітництва усіх членів команди психолого-педагогічного супроводу, злагодженої діяльності педагогічних працівників, фахівців та родин дітей з особливими освітніми потребами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукової літератури визначає актуальність вивчення проблеми міжпрофесійного співробітництва та командної взаємодії в різних напрямках наукових досліджень. Теоретичні положення щодо розвитку ідеї педагогічної взаємодії

представлено у працях сучасних українських вчених О. Друганової, С. Золотухіної, О. Микитюк, Н. Побірченко, О. Рацул. На необхідність вирішення різноманітних проблем, пов'язаних з розвитком ідеї навчальної взаємодії, вказують Н. Єлізарова, М. Фрумін, Г. Цукерман, Е. Чудінова. Питання командної взаємодії висвітлюється у працях українських учених, таких як З. Ленів, Л. Карамушки, Т. Коломоець, А. Ліненко, С. Миронової, Я. Юрків та ін. Розроблено стратегії супроводу дітей з особливими освітніми потребами та обґрунтовано актуальність розвитку взаємодії фахівців в умовах інклюзивного навчання в дослідженнях українських та зарубіжних учених D. Chambers, J. Deppler, L. Florian, C. Forlin, J. Gravel, D. Gordon, D. Harvey, T. Loreman, J. Katz, D. Rose, В. Бондар, М. Буйняк, Е. Данілавічюте, І. Дмитрієвої, Т. Докучиної, А. Колупаєвої, І. Кузави, І. Луценко, О. Мартинчук, М. Матвеевої, А. Сембрат, В. Синьова, Т. Скрипник, Н. Софій, Д. Шульженко та ін.

Незважаючи на значний науковий інтерес, не досить вивченим залишається питання міжпрофесійного співробітництва учасників команди супроводу в закладах освіти з інклюзивним навчанням та недостатньо розкриті теоретичні аспекти означеного феномену.

Метою нашої статті є теоретичне обґрунтування сутності поняття міжпрофесійне співробітництво в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, визначення труднощів, що перешкоджають міжпрофесійній взаємодії її учасників, та напрямів формування міжпрофесійного співробітництва в команді супроводу з метою вдосконалення організації інклюзивного навчання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Однією з умов створення інклюзивного освітнього середовища є організація міжпрофесійної взаємодії у складі команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Міжпрофесійна взаємодія – це цілеспрямований, соціально-зумовлений, динамічний процес

безпосереднього або опосередкованого одночасного впливу суб'єктів один на одного в результаті виконання певної професійної діяльності, при спрямовуючій ролі суб'єкта, що володіє сукупністю теоретичної та практичної підготовки, метою якого є реалізація змісту професійної діяльності одного і задоволення потреб іншого [3].

Однак, міжпрофесійне співробітництво в закладі освіти з інклюзивним навчанням набуває певних специфічних рис. І це обумовлено, у першу чергу, своєрідною моделлю інклюзивної освіти, яка включає командний підхід. Командний підхід в інклюзії сприяє системній інтеграції професійних зусиль для усвідомлення всіма членами команди потреб учня з психофізичними порушеннями в комплексі, а не лише під кутом зору окремого фахівця, та для більш ефективної реалізації усіх поставлених цілей [4].

Відповідно до чинного законодавства, команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої освіти має свій склад і об'єднує постійних учасників: директор або заступник директора, вчитель початкових класів (класний керівник), вчителі, асистент учителя, практичний психолог, соціальний педагог, учитель-логопед, учитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), учитель-реабілітолог, фахівці (консультанти) інклюзивно-ресурсного центру та батьки/законні представники дитини з ООП; і залучених фахівців: медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо [5, 6].

Від узгодженості професійної діяльності фахівців команди супроводу залежить успішність функціонування інклюзивної практики, втіленої через: створення умов для розвитку особистості дитини; засвоєння нею знань, умінь і навичок, сприяння успішній адаптації, реабілітації, самореалізації та інтеграції дитини в соціум. Надання планомірної, систематичної, динамічної, комплексної допомоги дітям з ООП можливе за умови чіткого розподілу обов'язків між членами команди, спільного планування роботи та дотримання єдності вимог. Фахівці команди супроводу при плануванні освітнього процесу спрямовують основну увагу на необхідності запровадження інноваційних педагогічних підходів і методів, у тому числі – при оцінюванні навчальних досягнень означеної категорії дітей; запровадження диференційованого, індивідуального підходу до кожної дитини з особливими освітніми потребами; забезпечення надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП.

Під час психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, який здійснюється на засадах комплексної діагностики

в умовах постійного моніторингу стану її розвитку, члени команди спільно розробляють індивідуальну програму розвитку (з визначенням необхідних адаптацій/модифікацій навчальних матеріалів, освітньої діяльності, середовища), з'ясовують потребу в індивідуальному навчальному плані, планують додаткові послуги, аналізують результати спільної діяльності.

Зарубіжні науковці (Zigmond and Magiera) зазначають, що важливим є спільні обговорення, обмін ідеями щодо особливостей навчання конкретних учнів. Результати досягаються за рахунок поєднання знань педагога щодо обсягу навчального матеріалу відповідно до програми, загальних підходів роботи з класом та фахівців спеціальної освіти або ресурсних центрів, які можуть запропонувати спеціальні методики, адаптацію викладання відповідно до певного порушення (порушення слуху, зору тощо) [7].

Успішна реалізація завдань психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП передбачає залучення фахівців з різних галузей знань. Ефективність навчально-виховної, корекційно-розвивальної та лікувально-профілактичної роботи в інклюзивному класі значною мірою залежить від скоординованості дій педагога та різнопрофільних фахівців, які входять до складу команди [8]. Більше того, лише завдяки міжпрофесійній взаємодії вчителів та фахівців можливе охоплення всіх напрямів роботи в закладі освіти, а саме: педагогічного, психологічного, логопедичного, соматичного, неврологічного, нейрофізіологічного, та організації системної роботи з батьками дітей з ООП.

Основними характеристиками команди супроводу в умовах інклюзивного навчання є:

- спільні ціннісні орієнтири та філософія освіти у залученні дитини з особливими освітніми потребами у шкільний простір;
- взаємна додатковість професійних позицій і розуміння ситуації розвитку дитини, співпраця на різних етапах роботи;
- професійна мова, яка є зрозумілою для всіх фахівців, у тому числі для батьків дітей з особливими освітніми потребами;
- достовірні інформация щодо динаміки розвитку дитини та її результатів навчання, яка надається вчителями та фахівцями;
- координація та організація професійних дій у складних та критичних ситуаціях роботи з дитиною;
- постійне підвищення кваліфікації, участь у супервізії та широкому професійному співтоваристві [9].

Позитивний результат інклюзивного навчання залежить від злагодженої командної роботи всіх її учасників, підтримки один одного та зосередження на загальній меті. Сутність професійного

співробітництва полягає у такій взаємодії, яка передбачає «соціально залежну самостійність», сприяє досягненню індивідуальних цілей кожного учасника та загальних цілей спільної діяльності, базуючись на певних нормах професійної моралі [10].

Основними принципами організації психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами є: пріоритет інтересів і потреб дітей з ООП; неперервність супроводу таких дітей; мультидисциплінарність. У розв'язанні цих завдань у системі інклюзивної освіти вирішальну роль відіграє, насамперед, психологічна служба кожного конкретного закладу освіти. Зокрема, практичний психолог і соціальний педагог сприяють розвиткові соціальних умінь учнів, а також надають належну моральну підтримку сім'ям дітей, їхнім рідним і вчителям, допомагають долати складні життєві ситуації. Особливо гострим є період від початку повномасштабної військової агресії російської федерації проти України і по сьогоднішній день. У стані війни діти з особливими освітніми потребами належать до найвразливішої категорії населення. Тому всі зусилля психологічної служби разом з іншими педагогічними працівниками та фахівцями мають бути направлені на збереження та підтримку психологічного здоров'я дітей з ООП та їх батьків, організацію проведення відповідних заходів та надання психолого-педагогічного супроводу незалежно від місця перебування таких учнів.

Під час надання корекційно-розвиткових послуг для дитини з ООП особлива роль належить тісній взаємодії та співпраці практичних психологів та вчителів-логопедів. Адже робота з діагностики та виправлення мовленнєвих порушень ґрунтується на закономірностях перебігу психічних процесів дитини. Для вчителя-логопеда, який працює в закладі освіти з інклюзивним навчанням, важливою є інформація щодо результатів психологічної діагностики учнів, прогнозований зміст психолого-корекційної роботи з ними, проміжні результати роботи практичного психолога з особами з ООП тощо. Для практичного психолога може бути корисною надана логопедом інформація стосовно рівня мовленнєвого розвитку дитини та перебігу процесу подолання недоліків, як дитина ставиться до власних особливостей мовлення та будує стосунки з однокласниками і дорослими під час комунікації з ними.

Спільне вирішення проблем потребує обов'язкового активного залучення всіх зацікавлених сторін. Тому пріоритетним завданням залишається системна взаємодія закладів освіти та інклюзивно-ресурсних центрів. ІРЦ проводить комплексну оцінку за місцем навчання дитини безпосередньо у закладі освіти та забезпечує участь педагогічних працівників установи у діяльності команди психолого-педагогічного супроводу

дитини з особливими освітніми потребами, а саме: спостереження та додаткий збір інформації про особливості навчання дитини з ООП в закладі освіти, консультування педагогічних працівників та батьків щодо розроблення її індивідуальної освітньої траєкторії, допомога іншим учасникам команди організувати освітній процес, передбачений індивідуальною програмою розвитку дитини з ООП, а за потреби надання іншої методичної допомоги педагогічним працівникам закладу освіти та допомоги у залученні додаткових спеціалістів, які можуть надати практичну консультативну допомогу у складних випадках [6]. Однак, інклюзивна практика показує, що у деяких керівників закладів освіти, в яких впроваджене інклюзивне навчання, педагогічних працівників та батьків все ще існує брак розуміння щодо взаємодії та спільної роботи із фахівцями ІРЦ, готовності сприймати, дослухатися та враховувати їх рекомендації щодо супроводу дитини з ООП згідно з визначеним рівнем підтримки. Відсутність налагодженої комунікації під час освітнього процесу однозначно шкодить і дитині, і ефективній роботі усієї команди. Лише спільними зусиллями, використовуючи професійні знання та доповнюючи фаховість один одного, педагогічні працівники закладу освіти разом з працівниками інклюзивно-ресурсного центру та іншими учасниками команди психолого-педагогічного супроводу можуть створити сприятливі умови для отримання якісної освіти дітьми з ООП.

Запорукою успішного інклюзивного навчання є злагоджена співпраця між учителем та асистентом учителя, адже саме вони проводять уроки і забезпечують реалізацію корекційної спрямованості навчання та індивідуального підходу до учнів з особливими освітніми потребами. Асистент учителя, як учасник інклюзивного освітнього процесу, забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з ООП, допомагає дитині у виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів навчальної діяльності, у складі групи фахівців бере участь у розробці та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини з ООП та ін. Учитель та асистент мають чітко розуміти свої обов'язки та доповнювати один одного. Важливим аспектом співпраці вчителя та асистента вчителя інклюзивного класу є усвідомлення ними спільної відповідальності за результати своєї праці [11]. На жаль, в Україні часто прослідковується така ситуація, коли асистент вчителя знаходиться у підпорядкуванні вчителя і виконує лише його вказівки, а це, в свою чергу, негативно впливає на якість інклюзивного навчання. Учитель і асистент мають працювати в тандемі, разом планувати заняття, розробляти сценарій уроку з визначенням ролей в ньому, підбирати

завдання, обговорювати необхідні адаптації/модифікації згідно з індивідуальним планом, оцінювати спільно рівень досягнення цілей навчання, вирішувати загальні організаційні питання. Спільне викладання сприяє професійному розвитку педагогічних працівників, впровадженню інноваційних технологій, співпраці з усіма необхідними фахівцями, позитивному налаштуванню на результати своєї діяльності [12]. Участь у взаємному обговоренні різних моментів при підготовці до спільного викладання у класі має стати правилом для вчителя та асистента вчителя, що спонукає колег до партнерської взаємодії та творчої ініціативи.

У закладі освіти з інклюзивним навчанням усі члени команди супроводу мають рівний статус і несуть колективну відповідальність за результат. Рівноправними членами команди є батьки, які є найціннішим для фахівців джерелом інформації, необхідної для надання ефективної психолого-педагогічної підтримки дітям. Важливими аспектами роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами є встановлення довірливих стосунків між ними та фахівцями, залучення батьків до процесу написання індивідуальної програми розвитку, розширення їх поінформованості щодо потенційних можливостей та перспектив дитини, консультування та інформування батьків про успіхи дитини. Для належної підтримки дітей з ООП батьки повинні мати доступ до широкого спектра послуг і, при цьому, постійно взаємодіяти з усіма членами команди психолого-педагогічного супроводу. Важливо пам'ятати, що недостатньо усвідомлена й реалізована співпраця між педагогами і батьками дитини з особливими освітніми потребами негативно позначається як на командному супроводі цієї дитини, так і на її освітньому процесі, у цілому [2, 13].

Окремо вважаємо за потрібне зупинитись на питанні щодо керівництва командою супроводу. Згідно з наказом МОН України від 08.06.2018 № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» загальне керівництво командою супроводу дітей з ООП у закладі загальної середньої освіти покладається на директора або заступника директора з навчально-виховної роботи, який відповідає за формування складу команди супроводу, розподіл функцій між її учасниками, виконання покладених на команду завдань, залучення фахівців для надання послуг дітям з ООП, головування на засіданнях команди супроводу тощо [5]. Однак, наявний стан керівництва командою супроводу в Україні, на нашу думку, є дещо заформалізованим та недостатньо продуманим. Знайомлячись з функціями керівника команд супроводу можна зробити висновок,

що вони не дають змоги забезпечити координацію діяльності таких команд [14, 15].

З огляду на сучасні практики країн з високим рівнем розвитку освітніх систем (США, Великобританії, Фінляндії, Ізраїлю), керівництво командою психолого-педагогічного супроводу здійснює координатор інклюзивної освіти, один з учасників команди (у більшості випадків – вчитель спеціальної освіти). З метою створення умов для якісного інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в цих країнах запроваджують підготовку фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзії та координаторів інклюзивного навчання для забезпечення менеджменту та експертної підтримки інклюзивного освітнього процесу [16].

На нашу думку, введення такої посади уможливіть більш дієвий супровід дітей в інклюзивному освітньому середовищі, який базується на розробленні стратегічної політики закладу освіти щодо різних питань, пов'язаних з освітнім процесом осіб з особливими освітніми потребами. Координатор інклюзивного навчання – це, в першу чергу, висококваліфікований фахівець, який є учасником команди супроводу та сам надає адресу підтримку дитині з ООП, це особа з комунікативними здібностями, лідерськими якостями, яка спроможна вести за собою інших педагогічних працівників, використовуючи свій авторитет та професіоналізм, успішно розв'язувати проблемні питання щодо інклюзивного навчання. Справжній координатор має допомагати іншим знаходити на практиці шляхи впровадження визначених командою підходів, методів й засобів, координувати психологічний супровід інклюзивного навчання, підвищення кваліфікації педагогічних працівників, встановлювати зв'язки з іншими партнерами за межами закладу освіти, таким чином, вдосконалюючи способи міжпрофесійного співробітництва в команді супроводу.

Лише дотримуючись певних умов, можна організувати якісне інклюзивне навчання. Подолання проблем та труднощів, що виникають під час взаємодії фахівців в інклюзивному навчанні дітей з ООП, спонукало нас до визначення перспективних напрямів формування міжпрофесійного співробітництва між учасниками команди психолого-педагогічного супроводу як однієї з важливих умов створення інклюзивного освітнього середовища. Успішність взаємодії учасників команди супроводу залежить від ставлення до власної професійної діяльності як виключно важливої для досягнення спільної мети – надання якісного супроводу дітям з ООП в інклюзивному навчанні. Кожен член команди має свою унікальну професійну роль і внесок у процес супроводу дітей. Важливим є тісний взаємозв'язок, узгодженість співпраці між фахівцями, побудованої на ключових засадах

партнерства (добровільності, рівності, відповідальності та взаємодоповнюваності).

Ефективне міжпрофесійне співробітництво вимагає відкритого та плідного спілкування між педагогами, фахівцями та батьками. Вони повинні активно обмінюватися інформацією, досвідом, ідеями та взаємно підтримувати один одного. Батьки є рівноправними членами команди і партнерами в організації інклюзивного освітнього простору. При плануванні роботи команда супроводу спільно з професійним координатором інклюзивного навчання чітко розподіляють завдання, встановлюють пріоритети, визначають ресурси та вирішують конфліктні ситуації, які можуть виникати. Під час підготовки та складання індивідуальної програми розвитку дитини з ООП інтегруються знання й уміння різних фахівців, цілі в ІПР формуються за технологією SMART, яка передбачає, що прогнозований результат повинен відповідати певним категоріям, а саме: конкретності, вимірності, досяжності, реальності, визначення в часових межах. Міжпрофесійне співробітництво між членами команди можливе за наявності спільних цінностей, особистої неформальної взаємодії та обміну критичними міркуваннями і досвідом, ефективного використання професійних знань та власних ресурсів кожного. Саме узгоджена діяльність, міжпрофесійне співробітництво усіх членів команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в реалізації її стартових можливостей, визначенні шляхів розвитку та моніторингу досягнень є одним із чинників успішної організації інклюзивного освітнього середовища.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сьогодні необхідно розробляти нові технології командної взаємодії різних за профілем фахівців, здатних співпрацювати узгоджено й ефективно в інтересах дитини [17]. Це має бути принципово нова міжпрофесійна взаємодія та реальна співпраця фахівців різних професійних напрямів (учителів, асистента вчителя, практичного психолога, соціального педагога, вчителя-логопеда, корекційного педагога, фахівця ІРЦ, батьків, соціальних, медичних працівників тощо), причетних до освітньої інклюзії. На нашу думку, саме міжпрофесійне співробітництво в команді супроводу дає змогу досягти нового, якісно вищого рівня діяльності завдяки реалізації творчих здібностей співробітників, а також задоволення їхньої потреби в обміні досвідом та ідеями. Тому зусилля закладів мають спрямовуватися на формування міжпрофесійного співробітництва вчителів, фахівців та батьків, здатних співпрацювати узгоджено й ефективно в інтересах дитини з особливими освітніми потребами. Проте, проблеми та труднощі, що виникають у процесі міжпрофесійного співробітництва учасників команди психолого-педагогічного супроводу

дитини з ООП в закладах освіти України, спонукають нас до подальшого наукового дослідження та вдосконалення з опорою на ефективний міжнародний досвід.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Миронова С. Командний супровід дітей з особливими освітніми потребами як умова ефективності інклюзивного навчання. *Соціальне партнерство та міжвідомча взаємодія у вирішенні актуальних проблем інклюзії*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Чернівці : Технодрук, 2019. С. 203–205.
2. Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Супрун Г.В., Криваковська Р.В. Особливості партнерства між фахівцями закладу освіти та батьками дитини з особливими освітніми потребами. *Наукові перспективи*. 2020. № 6 (24). С. 514–526.
3. Раєвська Я.М. Сучасний стан професійної підготовки фахівців соціальної сфери до міжпрофесійної взаємодії. *Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том. XI: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості*. Випуск № 17. 2018. С. 197–211.
4. Дмитрієва І.В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні питання корекційної освіти*: зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський університет ім. Івана Огієнка, 2016. Випуск № 7. С. 90–99.
5. Наказ КМУ від 08.06.2018 № 609 «Про затвердження Примірною положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної і освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennuyaprimirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogosuprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoy-iserednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
7. Мастроп'єрі та ін. Побудова взаємин співробітництва заради виконання потреб інклюзії. *Карра Delta Pi Res* 44. 2008. № 4.
8. Сембрат А.Л., Самойленко Н.І. Науково-педагогічні засади професійного співробітництва в інклюзивних навчальних закладах. *Молодий вчений*. 2018. № 5. С. 83–87.
9. Теорія і практика інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник/ упоряд. К. М. Бондар. 2-ге вид., доп. «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.
10. Данілавичюте Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб./ Е.А. Данілавичюте, С.В. Литовченко; за ред. А.А. Колупаєвої. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
11. Коган О.В. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі: метод. посіб. Харків: «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.

12. Васильєва Г., Фень М. Застосування технології спільного викладання в умовах інклюзивного навчання. *Актуальні проблеми соціальної роботи та інклюзивної освіти в сучасних умовах* [Електронне видання]: матеріали II Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Дрогобич, 25–26 квітня 2024 р.). Дрогобич: ДДПУ імені І. Франка, 2024. 120 с.

13. Martynchuk O., Skrypnyk T., Sofii N., Babych N., Kangas J., Harju-Luukkainen H. Interprofessional Family-Professional Collaboration in Early Childhood Education and Care in Ukrainian Policy. *Family-Professional Collaboration for Inclusive Early Childhood Education and Care* / Edited by S. Ališauskienė, N. Bahdanovich Hanssen, D. Kairienė. Palgrave Macmillan, Springer Nature Switzerland AG, 2023. С. 197–212. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-34023-9> URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-34023-9>

14. Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Софій Н.З., Тищенко Л.А. Координатор інклюзивного навчання як

виклик для української освітньої системи. Науковий журнал Хортицької національної академії. 2023. Вип. 1(8). С. 148–156.

15. Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Софій Н.З., Бабич Н.М. Координація команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами в аспекті управлінської діяльності. Освіта осіб з особливими освітніми потребами: шляхи розбудови. 2023. № 22. С. 103–119.

16. Мартинчук О.В. Теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі : дис.... д-ра пед. наук : 13.00.03. Київ, 2020. 589 с.

17. Martynchuk O., Skrypnyk T., Sofii N., Bahdanovich Hanssen N. Inclusive education in Ukraine – tension between policy and practice. *Dialogues between Northern and Eastern Europe on the Development of Inclusion. Theoretical and Practical Perspectives* / Edited By Natallia Bahdanovich Hanssen, Sven-Erik Hansén, Kristina Ström. London: Routledge, 2021. P. 148–167.